

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางเพศ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อำเภอเมือง ของจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคใต้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิด และแนวทางของการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น
2. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
5. แนวคิดทฤษฎี PRECEDE-PROCEED Model
6. พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น
7. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

1.1 ความหมายของวัยรุ่น

คำว่า “วัยรุ่น” ในภาษาอังกฤษ คือ Adolescence ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า Adolescere แปลว่า “พัฒนาการสู่ความเจริญเติบโตพ้นจากความเป็นเด็ก”

องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน อเนก อารีพรพร, 2548) กล่าวว่า วัยรุ่น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและจิตใจ จากวัยเด็กเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ต้องพึ่งผู้ใหญ่ในทางเศรษฐกิจไปสู่สถานะที่ต้องรับผิดชอบและพึ่งตนเอง มีการเจริญเติบโตระบบสืบพันธุ์ที่พร้อมจะมีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์ได้

สุชา จันทรเฒ (2540) กล่าวว่า “วัยรุ่น” เป็นวัยย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตนเอง โดยเรื่อเอาจากความพร้อมทางร่างกายหรือภาวะสูงสุดขีดของร่างกายเป็นเครื่องตัดสิน ซึ่งในขณะนี้ เป็นระยะที่ร่างกายจะมีการเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศและสามารถทำงานได้เต็มที่ คือ ในเพศหญิงเมื่อมีประจำเดือนมาเป็นครั้งแรก และในเพศชายจะมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์ได้

พรพิมล ไททงกูร (2548) กล่าวว่า การที่เด็กวัยรุ่นจะบรรลุถึงขั้นการมีวุฒิภาวะนั้น จำเป็นต้องมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไปพร้อมๆ กันด้วย ในการเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กชายและหญิงถือเอาการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศเป็นเกณฑ์ โดยนับตั้งแต่มีประจำเดือนครั้งแรกและการหลั่งอสุจิเป็นครั้งแรกของชาย

สรุปได้ว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เชื่อมระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในการเข้าสู่วัยรุ่นถือเอาการเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศเป็นเกณฑ์ โดยเพศหญิงนับตั้งแต่มีประจำเดือนครั้งแรกและการหลังอสุจิเป็นครั้งแรกของชาย

1.2 ช่วงอายุของวัยรุ่น

สำหรับการกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่น นักวิชาการได้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากไม่อาจกำหนดลงไปให้แน่นอนว่าควรจะเริ่มเมื่อใด และสิ้นสุดเมื่อใด เพราะเด็กแต่ละคนต่างเข้าสู่วัยรุ่นไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับพัฒนาการของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูและวัฒนธรรมที่ได้รับ แต่ก็พอกำหนดได้จากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และรูปร่างเป็นสำคัญ ดังนี้

องค์การอนามัยโลก WHO (2004 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต, 2547) ได้แบ่งกลุ่มวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะเวลา
วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescent) อายุระหว่าง 10-15 ปี มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างรวดเร็ว

วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescent) อายุระหว่าง 16-19 ปี เป็นระยะที่คือร้อน โมโหง่าย เพื่อนมีอิทธิพลสูง เริ่มสนใจเพศตรงข้าม การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเริ่มสมบูรณ์ขึ้น เริ่มทดลองเกี่ยวกับเรื่องเพศ

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescent) อายุระหว่าง 20-24 ปี รู้จักบทบาทของตนเอง มีอิสระในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ค่อนข้างยอมรับการให้คำแนะนำได้ง่ายกว่าวัยอื่นๆ

สุชา จันทน์เอม (2544) แบ่งเป็น

วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ตั้งแต่อายุ 13-15 ปี

วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ตั้งแต่อายุ 15-18 ปี

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) ตั้งแต่อายุ 18-21 ปี

พรทิมล ไวทยางกูร (2548) ได้แบ่งช่วงวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะเวลา

วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescent) ผู้หญิงจะมีอายุระหว่าง 13-15 ปี ผู้ชายจะมีอายุระหว่าง 15-17 ปี

วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescent) ผู้หญิงจะมีอายุระหว่าง 15-18 ปี ผู้ชายจะมีอายุระหว่าง 17-19 ปี

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescent) ผู้หญิงจะมีอายุระหว่าง 18-20 ปี ผู้ชายจะมีอายุระหว่าง 19-21 ปี

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2549) กล่าวว่า ช่วงความเป็นวัยรุ่นในทศวรรษที่ผ่านมา คือ ประมาณอายุตั้งแต่ 12-18 ปี แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ช่วงความเป็นวัยรุ่นได้ขยายออกไป โดยประมาณอย่างหลวมๆ ตั้งแต่ 12 – 25 ปี โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องอยู่ในสถานศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจต้องยืดระยะเวลาออกไป อีกทั้งรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ทำให้เด็กมีวุฒิภาวะทางจิตใจ (Maturity) ซ้ำกว่ายุคที่ผ่านมา อาจแบ่งช่วงวัยรุ่นเป็น 3 ระยะเวลา

วัยแรกรุ่น อายุระหว่าง 12-15 ปี ยังมีพฤติกรรมค่อนข้างไปทางเด็กอยู่มาก

วัยรุ่นตอนกลาง อายุระหว่าง 16-17 ปี มีพฤติกรรมก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเด็ก-เป็นผู้ใหญ่

วัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 18-25 ปี เป็นวัยที่มีพฤติกรรมค่อนข้างไปทางเป็นผู้ใหญ่

สรุปได้ว่า การกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นนักรักวิชาการได้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้แตกต่างกัน ซึ่งไม่สามารถกำหนดได้แน่นอน แต่จากการสำรวจอายุของนักศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า มีอายุอยู่ระหว่าง 15-25 ปี ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นระหว่าง 15-25 ปี

1.3 พัฒนาการของวัยรุ่น

จากการที่วัยรุ่น เป็นวัยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากวัยเด็ก อย่างมากมายหลายด้าน จึงนับได้ว่า พัฒนาการของวัยรุ่นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าพัฒนาการในแต่ละด้านของวัยรุ่นคนใด เป็นไปอย่างมีแบบแผนสมบูรณ์แล้ว วัยรุ่นผู้นั้นย่อมมีสุขภาพดี ทั้งทางร่างกาย และจิตใจตามมา และมีความสำคัญอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตต่อไปอย่างถูกต้องจนเข้าวัยชรา ซึ่งพัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งได้เป็น 4 ด้าน (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549)

1.3.1 พัฒนาการทางร่างกาย

พัฒนาการทางกายเป็นไปในแง่ของความงอกงาม เจริญเติบโตถึงขีดสมบูรณ์ เพื่อทำหน้าที่อย่างเต็มที่ ความเจริญเติบโตมีทั้งส่วนภายในที่มองเห็นได้ง่าย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปร่าง ส่วนลึกของร่างกาย ลักษณะเส้นผม ฯลฯ และความเจริญส่วนภายใน เช่น การทำงานของต่อมบางชนิด โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น การผลิตเซลล์สืบพันธุ์ในเด็กชาย การมีประจำเดือนของเด็กหญิง ฯลฯ ความเจริญเติบโตทางกายมีช่วงหนึ่งซึ่งเป็นระยะพัก เมื่อผ่านพ้นช่วงนี้ไปแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็ว ความสูงของเด็กคอนตันปี และปลายปีมีความแตกต่างกันมาก การสะสมไขมันในร่างกายมากกว่าวัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กหญิง เด็กที่มีรูปร่างผอมอาจมีรูปร่างอ้วนขึ้นกว่าเดิม ในบางครั้งจึงเรียกระยะนี้ว่าช่วงไขมัน (fat period) ระบบการย่อยอาหารและการใช้ประโยชน์จากอาหารทำงานเร็วและมากกว่าเดิม เพราะร่างกายกำลังเจริญเติบโต เด็กจึงหิวเก่ง กินเก่ง กินไม่เลือก ง่วงนอนบ่อย เป็นระยะเวลากำลังกิน กำลังนอน กล้ามเนื้อของเด็กชายเจริญมากขึ้น อวัยวะเพศเริ่มทำงานเสียงของเด็กชายแตกและห้าวขึ้น ตอนต้นๆ ของวัยนี้ ร่างกายของเด็กไม่ได้สัดส่วน เด็กรู้สึกอึดอัด กังก้าง รู้สึกอ่อนไหวง่ายเกี่ยวกับสัดส่วนอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย การทำงานของกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสต่างๆ ของเด็กยังไม่เข้ารูปเข้ารอย เด็กจึงเล่นกีฬาหรือทำงานที่ต้องใช้ความสามารถทางกล้ามเนื้อ ประสาทสัมผัส และการประสานงานของกล้ามเนื้อกับประสาทสัมผัสได้ไม่สู้ดี สุขภาพโดยทั่วไปของเด็กวัยนี้ดีกว่าวัยที่ผ่านมาแม้ส่วนต่างๆ ของร่างกายจะเจริญเติบโตในอัตราเร็วที่แตกต่างกัน ยกเว้นสมองและศีรษะโตในอัตราเร็วมากในช่วงวัยรุ่น และถึงขีดเต็ม 100% เมื่ออายุ 20 ปี

1.3.2 พัฒนาการทางอารมณ์

ความเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตทางร่างกายทั้งภายในและภายนอก กระตุ้นกระเทือนแบบแผนอารมณ์ของเด็กวัยแรกรุ่นและวัยรุ่นเด็กมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว มีความเข้มของอารมณ์สูง ไม่มั่นคง ระดับความเข้มของอารมณ์แต่ละอย่างๆ นั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิมของเด็ก ขึ้นอยู่กับตัวเราที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์ เด็กแต่ละคนเริ่มแสดงบุคลิกอารมณ์ประจำตัวออกมาให้ผู้อื่นทราบ ได้อย่างเด่นชัดแล้วในขณะนี้ เช่น อารมณ์ร้อน อารมณ์ขี้วิตกกังวล อารมณ์อ่อนไหวง่าย เข้าอารมณ์ ขี้อิจฉา ฯลฯ มีความรู้สึกอ่อนไหวในแง่อะไร ฝ่ายตัวเด็กก็สามารถรู้และรับทราบได้และจะยิ่งทวีขึ้นในระยะปลายวัยรุ่น ผู้รู้บางท่านเรียกลักษณะอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นว่า เป็นแบบพายุพายุแค้น (storm and stress) อารมณ์ที่เกิดกับเด็กวัยรุ่นนั้นมีทุกประเภท อาทิ รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา ใ้อวด แข่งดี ถือดี เข้าทีฐิ อ่อนไหว หลงไหล รุนววยใจ เห็นอกเห็นใจ

สับสน หงุดหงิด ฯลฯ ไม่ว่าจะอารมณ์ประเภทใดมักมีความรุนแรง อ่อนไหวง่าย เปลี่ยนแปลงง่าย ควบคุมอารมณ์ ยังไม่สู้ดี ไม่ค่อยเข้าระดับพอดี บางครั้งพลุ่งพล่าน บางครั้งเก็บกด บางครั้งมั่นใจสูง บางคราวไม่แน่ใจ บางคราว เห็นแก่ตัว บางคราวเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นพิเศษ บางครั้งยอมอะไรง่าย ๆ บางครั้งคือร้อนคั่งคั่นเอาแต่ใจตนเอง เพราะลักษณะอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นเป็นเช่นนี้ บุคคลต่างวัยจึงต้องใช้ความอดทนมากเพื่อจะเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์กับพวกเขา เนื่องจากเข้ากับบุคคลต่างวัยยาก เด็กวัยรุ่นจึงเกาะกลุ่มกันได้ดีมากเป็นพิเศษกว่าวัยอื่นๆ เพราะเข้าใจและยอมรับกันและกันได้ง่าย อย่างไรก็ตาม เด็กวัยรุ่นที่มีพัฒนาการในวัยที่ผ่านมาด้วยดี ปรับตัวได้ดี ก็ไม่จำเป็นว่าต้องมีสภาพของอารมณ์ที่สับสนหรือมีลักษณะเป็นพายุบูแคม หรือถ้ามีก็เป็นช่วงสั้น และไม่รุนแรง

1.3.3 พัฒนาการทางสังคม

เด็กให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัยมาก เด็กจับกลุ่มกันได้นานแน่นแฟ้น และผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มมากขึ้น เด็กเริ่มลดความเอาใจใส่กับบุคคลต่างวัย ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็กกว่า ระยะเวลาจึงเริ่มต้นชีวิตกลุ่มที่แท้จริง (gang age) เมื่อเด็กรวมกลุ่มเด็กจะสร้างกฎระเบียบ ภาษา ประเพณีประจำกลุ่ม เพื่อใช้เฉพาะสมาชิกเท่านั้น และสมาชิกในกลุ่มทุกคนจำต้องประพฤติปฏิบัติตาม การรวมกลุ่มทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นใจ กล้าแสดงความคิดเห็นผู้ใหญ่ ผู้ทรงอำนาจ ต่อต้านกรณีที่เขาเห็นว่าไม่ยุติธรรม การชักนำให้เด็กวัยรุ่นรวมกลุ่มกัน เพื่อปฏิบัติกิจกรรมที่วัยรุ่นชอบ เป็นอุดมคติหนึ่ง ทำให้ได้ง่ายกว่าวัยอื่นๆ ทั้งหมด เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญในประเทศไทยเมื่อเดือนตุลาคม 2516 เป็นตัวอย่างสนับสนุนข้อเท็จจริงเหล่านี้

การเข้ากลุ่มนอกจากเป็นช่องทางให้เด็กได้ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางสังคม ในแง่ต่างๆ เช่น ฐานะ ตำแหน่ง คำยกย่อง มีเพื่อนผู้เข้าใจและร่วมทุกข์ร่วมสุขแล้ว ยังเปิดโอกาสให้เด็กชายและหญิง ได้รู้จักมักคุ้น เข้าใจความแตกต่างระหว่างเพศ รู้จักประพฤตินตามบทบาทเพศ รู้จักปฏิบัติตนต่อเพื่อนร่วมเพศและต่างเพศ สัมพันธภาพของชายและหญิงบางคู่อาจพ้นขีดของความสัมพันธ์ฉันทันเพื่อน ไปสู่ความสัมพันธ์ฉันทันคู่รัก และอาจลงเอยด้วยการแต่งงานในวัยผู้ใหญ่ แต่บางครั้งไม่ได้แต่งงานกัน เพราะความรักใคร่ผูกพันของชายหญิงในช่วงนี้เป็นแบบยังไม่จริงจังมากนัก (poppy love) ตามปรกติเด็กหญิงมักนิยมเพื่อนชายที่อายุมากกว่า เพราะหญิงมีกระบวนการพัฒนาการเร็วกว่าชายวัยเดียวกันประมาณ 2 ปี ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

1.3.4 พัฒนาการทางความคิด

ในขณะนี้เด็กวัยรุ่นมีความเจริญเติบโตทางสมองถึงขีดเต็มที่ จึงสามารถคิดได้ทุกอย่างแบบ หากเด็กได้รับการอบรมมาตามขั้นตอนด้วยดี ระยะเวลานี้เป็นระยะที่เด็กจะแสดงความสามารถอย่างชัดเจน และเห็นความแตกต่างของเด็กวัยนี้กับวัยอื่นๆ ได้ชัด การเรียนรู้เรื่องต่างๆ เรื่องที่เป็นนามธรรมซับซ้อน เด็กก็สามารถเข้าใจได้ อย่างไรก็ตาม ฟิงนิคเสมอว่าคุณภาพของความคิดของเด็กขึ้นกับคุณภาพของสมอง พันธุกรรม การเรียนรู้ในวัยที่ผ่านมา และบทเรียนทางวิชาการต่างๆ ที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อพัฒนาการทางความคิดของเด็ก

จากพัฒนาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ จึงเป็นระยะเวลาที่เด็กต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการด้านต่างๆ อย่างเข้มข้นในแทบทุกด้าน ทำให้วัยนี้เป็นวัยที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน เพราะหากดำเนินชีวิตผิดพลาดหรือปรับตัวไม่ถูกต้อง

จะต้องกลายเป็นวัยรุ่นที่มีปัญหา ปัญหาบางอย่างหากแก้ไขไม่ทัน หรือไม่ได้รับการแก้ไขจะยืดเยื้อไปจนเข้าวัยผู้ใหญ่ ซึ่งการแก้ไขหรือปรับพฤติกรรมต่างๆ ทำได้ยากยิ่งขึ้น

1.4 ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการ คือ ความรู้สึกอยากได้ ที่ทำให้เกิดแรงผลักดัน แรงจูงใจ และก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ที่พยายามให้บรรลุถึงความมุ่งหมายความต้องการ ความต้องการของวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 5 ด้าน (สุชา จันทรเอน, 2540)

1.4.1 ความต้องการทางเพศ

เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นมักพยายามค้นร่นที่จะคบหาเพื่อนต่างเพศ ซึ่งมักได้รับการกีดกันจากผู้ใหญ่ เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดเรื่องเสียหายและคำครหาในทางซึ่งก่อให้เกิดความกดดันทางธรรมชาติ เนื่องจากในระยะนี้ต่อมต่างๆ ภายในร่างกายกำลังทำงานเต็มที่ โดยเฉพาะต่อมเพศที่ผลิตฮอร์โมนออกมาเพื่อควบคุมการถึงวุฒิภาวะทางเพศทำให้วัยรุ่นพยายามหาทางออกเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง

1.4.2 ความต้องการได้รับอิสระ

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ชนิดที่พ่อแม่ต้องดูแลเอาใจใส่สูง ซึ่งไม่สามารถดูแลตัวเองได้ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พ่อแม่มีความใกล้ชิดและห่วงหาอาทรของลูกคอยพิทักษ์รักษาไม่ยอมปล่อยให้ทำอะไรตามลำพัง เมื่ออยู่ในวัยเด็กก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่พอถึงวัยรุ่นจะพยายามแสวงหาความจริงและพยายามยืนหยัดอยู่ด้วยลำแข้งของตนเอง พ่อแม่ที่ฉลาดควรรู้จักผ่อนปรน ปล่อยให้ลูกเป็นตัวของตัวเองบ้าง จะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเอง การพยายามกีดกันเด็กให้ทำตามที่เราต้องการนั้นทำให้เด็กไม่กล้าที่จะตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง บางครั้งจะเห็นได้ว่าแม้เด็กมีอายุพอที่จะรับผิดชอบด้วยตนเอง แล้วยังมีสภาพจิตใจ และกิริยาท่าทางที่เป็นเด็กอยู่

1.4.3 ความต้องการที่จะได้รับการนับถือจากสังคม

เด็กต้องการให้สังคมยอมรับนับถือว่าคนเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยพยายามทำตนให้เหมือนผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงเป็นที่พบเห็นอยู่เสมอว่าเด็กหนุ่มสาวบางคนพยายามดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่เพื่ออวดความเป็นผู้ใหญ่ของตน ส่วนผู้หญิงมักพยายามแต่งตัว แต่งหน้า ใส่รองเท้าส้นสูง ทาปาก เขียนคิ้ว เป็นต้น

1.4.4 ความต้องการหาเลี้ยงตนเอง

วัยรุ่นหนุ่มสาวเริ่มมีความคิดที่จะหาเลี้ยงตนเองแทนการที่จะอาศัยพ่อแม่ ทั้งนี้เพราะคิดว่าการหาเงินได้ด้วยตนเองทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ การใช้เงินในการจับจ่ายต่างๆ เป็นไปอย่างสบายใจ ไม่ต้องเกรงใจใคร เพราะเป็นเงินที่หามาได้จากน้ำพักน้ำแรงของตนเอง อีกประการหนึ่งเพื่อเป็นการพิสูจน์ให้ผู้ปกครองเห็นว่าตนนั้นโตแล้ว ควรที่จะมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น แทนที่จะถูกควบคุมเหมือนแต่ก่อน

1.4.5 ความต้องการปรัชญาชีวิตที่น่าพอใจ

วัยรุ่นพยายามจะถามเรื่องราวที่ตัวเองอยากรู้อย่างมีเหตุผล ถ้าได้รับคำตอบที่ตนไม่พึงพอใจก็จะพยายามซักถามจนกว่าจะได้คำตอบ โดยไม่ยอมที่จะล้มเลิกความสงสัยง่าย ๆ ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องส่งเสริมเด็กให้สร้างปรัชญาชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสังคม และควรรู้จักวิธีการแนะนำส่วนบุคคลด้วย เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักสร้างมาตรฐานของศีลธรรมให้แก่ตนเองได้

สรุปได้ว่า ความต้องการเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่นำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ทั้งในทางที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับ พฤติกรรมของวัยรุ่นมีสิ่งผลักดันทั้งจากแรงขับภายในจากตนเอง ได้แก่ ความคิดต่างๆ ที่เจริญขึ้น ความสับสนกังวลในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงต่างๆ ความคิดของตนเองและแรงขับภายนอก คือ การยอมรับความเข้าใจของผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเขา เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ สังคมรอบข้าง ค่านิยมต่างๆ บางครั้งสิ่งเหล่านี้นำวัยรุ่น ไปสู่พฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม โดยที่ตัวเขาเองไม่ตั้งใจ และด้วยความที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ปัจจุบันนักจิตวิทยาสังคมส่วนใหญ่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ทัศนคติเป็นลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีความสอดคล้อง ในลักษณะพาดพิงกับพฤติกรรมของบุคคลมากกว่าลักษณะทางจิตประเภทอื่นๆ ทัศนคติจึงย่อมชี้นำ การกระทำของบุคคล บุคคลคิดอย่างไรก็มักจะทำอย่างนั้น การที่เราทราบทัศนคติของคนเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นั้น มีความสำคัญต่อการตอบสนองต่อสังคมของบุคคลนั้นมาก นั่นคือบุคคลมีพฤติกรรมอย่างไร หรือทำสิ่งใดลง ไป ทัศนคติจะเป็นเครื่องกำหนด ทัศนคติจึงเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของคนๆ นั้น และบุคคลมีทัศนคติต่อ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

2.1 ความหมาย

ได้มีผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ ได้ให้ความหมายคำว่าทัศนคติไว้มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็น ส่วนที่พร้อมจะมีปฏิบัติเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

จารุวรรณ นิพานนท์ (2543) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาพทางจิตใจ ความคิดและปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือปฏิกิริยาของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือเป็นการแสดงความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (อาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ สถานการณ์)

สุชา จันทน์เอม (2544) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล และทัศนคติมีความสำคัญต่อการตอบสนองต่อสังคมของบุคคลเป็นอย่างมาก บุคคลมีพฤติกรรม ใดๆ หรือทำสิ่งใดลงไป ทัศนคติจะเป็นเครื่องกำหนด ทัศนคติจึงเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของบุคคล และ บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาพทางจิต หรือความรู้สึกนึกคิด ที่มีต่อบุคคล วัตถุ หรือสถานการณ์ต่างๆ ในลักษณะที่ชอบ ไม่ชอบ หรือเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย

2.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

สุชา จันทน์เอม (2544) ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติที่สำคัญ 3 ประการ คือ

2.2.1 Cognition Component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้หรือความเชื่อถือของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้หรือเชื่อว่าสิ่งใดดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้าม หากมีความรู้มาก่อนว่า สิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2.2.2 Feeling Component เป็นองค์ประกอบทางด้านความรู้สึกของบุคคล ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่ด้วย นั่นคือ หากบุคคลมีความรู้สึกรักหรือชอบพอบนบุคคลใดหรือสิ่งใด ก็จะช่วยให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลนั้นไปด้วย แต่หากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใด สิ่งใดก็จะทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

2.2.3 Active Tendency Component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล คือ ความโน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตอบโต้บางอย่างออกมา พฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้น เกิดจากความรู้และความรู้สึกที่เขามีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์ หรือบุคคลนั้นๆ นั่นเอง

องค์ประกอบของทัศนคติดังกล่าวข้างต้น มีความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2.3 การวัดทัศนคติ

ซูซา จินท์เนม (2544) กล่าวว่า การวัดทัศนคติ ทำให้เข้าใจทัศนคติของบุคคล สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ได้ การวัดทัศนคติอาจวัดได้หลายแบบดังนี้

2.3.1 Scaling Technique เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้วัดทัศนคติ มี 2 แบบ คือ

(1) The Thurstone Method แบบนี้ประกอบด้วยประ โยคต่างๆประมาณ 10-20 ประ โยคหรือมากกว่านั้น ประ โยคต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวแทนของระดับความคิดเห็นต่างๆ กัน ผู้ถูกทดสอบจะต้องแสดงให้เห็นว่าเขาเห็นด้วยกับประ โยคใดบ้าง ประ โยคหนึ่งๆ จะกำหนดค่าเอาไว้ คือ กำหนดเป็น Scale Value ขึ้น เริ่มจาก 0.0 ซึ่งเป็นประ โยคที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดเรื่อยๆ ไปถึง 5.5 สำหรับประ โยคที่มีความรู้สึกเป็นกลางๆ (Neutral Statement) จนกระทั่งถึง 11.0 ซึ่งมีค่าสูงสุดสำหรับประ โยคที่พึงพอใจมากที่สุด

(2) The Likert Technique มาตรฐานแบบนี้ ประกอบด้วยประ โยคต่างๆ ซึ่งแต่ละประ โยคผู้ถูกทดสอบจะแสดงความรู้สึกของตนออกมา 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉยๆ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ละระดับมีคะแนนให้ไว้ตั้งแต่ 1-5 คะแนน คะแนนของคนหนึ่งๆ ได้จากคะแนนรวมจากทุกๆ ประ โยค

2.3.2 Polling การหยั่งเสียงประชาชน ส่วนมากใช้กับการเลือกตั้งพรรคการเมืองหรือที่ทำอะไรเกี่ยวกับประชาชนก็ต้องการตรวจสอบ หยั่งเสียงกันเพื่อหยั่งคว้า มหาชนมีความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ อย่างไร ผลการหยั่งเสียงจะออกมาตรงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับวิธีการสุ่มตัวอย่าง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นตัวแทนของประชากรได้หรือไม่

2.3.3 Questionnaire คือ การใช้แบบสอบถามว่าเห็นด้วยหรือไม่ ดีหรือไม่ดี โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 แบบ คือ

(1) Fixed-alternative Questions คือ คำถามที่ถามเฉพาะเจาะจงลงไป แล้วให้ตอบตามเรื่องที่ถามเท่านั้น

(2) Open-ended Questions คือ คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แล้วนำความคิดเห็นหรือความรู้ที่ศึกษากันของคนส่วนมากมาจัดกลุ่มดูว่า เขาเหล่านั้นมีความรู้เกี่ยวกับอะไร หรือมีทัศนคติเช่นไร

สำหรับการศึกษครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการวัดทัศนคติ The Likert Technique มาประยุกต์ใช้สำหรับการวัดทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์

3. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

ถ้าเราสำรวจสิ่งแวดลอมรอบๆ ตัวเรา แน่แน่นอนเราจะต้องพบกับบุคคล สัตว์ สิ่งของ และปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จัดเป็นสิ่งเร้า ที่เราทุกคนจะต้องเข้าเกี่ยวข้องกับด้วย ไม่ว่าจะเวลาใดก็ตาม นักจิตวิทยาเชื่อว่าบุคคลเข้าติดต่อกับสิ่งแวดลอมดังกล่าว โดยผ่านกระบวนการหนึ่ง คือ การรับรู้ (Perception) เรารับรู้โดยอวัยวะรับสัมผัส (Sense Organ) ที่เรามีอยู่ ได้แก่ หู ตา ปาก จมูก ผิวหนัง เป็นต้น เป็นต้น เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับรู้ (สุชา จันทน์เอม, 2544)

3.1 ความหมายของการรับรู้

มีผู้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้แตกต่างกันออกไปดังนี้

รัจรี นพเกตุ (2540) การรับรู้หมายถึง ขบวนการประมวล และตีความข้อมูลต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเรา โดยผ่านอวัยวะรับความรู้สึก

เรียม ศรีทอง (2542) การรับรู้ หมายถึง กระบวนการตีความเกี่ยวกับวัตถุและปรากฏการณ์ของการรับรู้ ออกเป็นสิ่งที่มีความหมาย

สุชา จันทน์เอม (2544) การรับรู้ หมายถึง ขบวนการที่เรามีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยอวัยวะสัมผัส

จารุวรรณ นิพพานนท์ (2543) การรับรู้ หมายถึง การมองเห็นตีความ หรือเข้าใจสถานการณ์หรือสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่อาจเหมือน หรือแตกต่าง ไปจากการมองเห็น หรือความเข้าใจของคนอื่น ทั้งนี้เพราะเป็นการตีความจากมุมมอง จากประสาทสัมผัสและประสบการณ์ของตนเอง

สรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง การตีความจากมุมมอง จากประสาทสัมผัสและประสบการณ์ของตนเอง เกี่ยวกับวัตถุหรือสถานการณ์ต่างๆ ออกเป็นหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย

3.2 องค์ประกอบของการรับรู้

คนเรามักจะรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเราไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบประสาทสัมผัส และสภาพของจิตของแต่ละบุคคล ตลอดจนลักษณะของวัตถุที่เราจะรับรู้ องค์ประกอบของการรับรู้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 อย่างด้วยกัน (สุชา จันทน์เอม, 2544) คือ

3.3.1 การจัดหมวดหมู่ของวัตถุที่เป็นสิ่งเร้า กลุ่ม Gestalt Psychologist ซึ่งได้ให้ความสนใจกับ Perception อย่างมาก ได้ให้หลักเกณฑ์ในการที่คนเรามีแนวโน้มที่จะจัดภาพที่เรามองเห็นให้กลุ่มวัตถุเรียงตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) Nearness or Proximity คือ คนเรามีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งที่ใกล้กัน ให้เป็นภาพเดียวกันหรือเป็นหมวดหมู่เดียวกัน

(2) Similarity คือ ภาพของเส้นหรือจุดที่เหมือนๆ กัน เราจะรับเป็นภาพเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน

(3) ความต่อเนื่อง (Continuity) การรวมกลุ่มเกิดจากสิ่งเร้ามีทิศทางไปทางเดียวกัน

(4) Closure คือ ภาพที่ใกล้จะสมบูรณ์หรือขาดความสมบูรณ์เพียงเล็กน้อย เรามิแนวโน้มที่จะต่อเติมส่วนที่ขาดหายไปของภาพให้เกิดเป็นภาพที่สมบูรณ์ได้ เช่น รูปสามเหลี่ยม ที่เหลี่ยม หรือ วงกลม ที่ส่วนหนึ่งส่วนใดขาดหายไป หรือภาพการ์ตูนต่างๆ เป็นต้น

(5) Figure and Ground การมองเห็นสิ่งต่างๆ เป็นรูปได้ เพราะเส้นต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นรูปนั้นมาติดกับพื้น การจัดหาหมวดหมู่ของภาพและพื้น ไม่จำเป็นจะต้องเกิดจากเส้นเสมอไป แต่อาจเกิดจากการตัดกันของสีก็ได้ ส่วนที่รับรู้ว่าเป็นภาพจะลอยเด่นอยู่ข้างหน้า ส่วนที่เป็นพื้นหรือที่เราเรียกว่า “แบคกราวด์” นี้ ทั้งๆ ที่เราเห็นอยู่แล้วว่ามันอยู่บนแผ่นกระดาษเดียวกัน แต่ในบางครั้งเราอาจมองเห็นภาพและพื้นสลับกันได้

3.3.2 คุณลักษณะของผู้รับรู้ การที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเรานั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับการจัดหมวดหมู่ของวัตถุที่เป็นสิ่งเร้าแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับรู้ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล อิทธิพลที่ทำให้คุณลักษณะของผู้รับรู้แตกต่างกันออกไป ได้แก่

(1) ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล จะทำให้บุคคลรับรู้ภาพ หรือเหตุการณ์ต่างๆ หรือรูปที่มีการรับรู้ได้เป็นสองแง่สองมุม

(2) ความต้องการทางร่างกาย ถ้าสภาวะทางร่างกายของบุคคลใดต้องการสิ่งใดมากก็จะรับรู้สิ่งนั้นๆ ได้ดี

(3) อิทธิพลของสังคม (Social Factor) สภาพความเป็นอยู่ของวัฒนธรรมและสังคมก็อาจทำให้แต่ละบุคคลรับรู้สิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป

สรุปได้ว่า การรับรู้ขึ้นอยู่กับการจัดหมวดหมู่ของวัตถุที่เป็นสิ่งเร้าแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับรู้ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

4. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ซึ่งจะช่วยสร้างความผูกพันมั่นคงให้กับครอบครัว ประกอบด้วย การชื่นชมคุณค่าของสมาชิกในครอบครัว มีการติดต่อสื่อสารที่ีระหว่างกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ปรึกษาปัญหาต่างๆ และมีการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะช่วยเสริมสร้างความผูกพัน ความราบรื่นมั่นคงให้เป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ และเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับวัยรุ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Stinnett (1983 อ้างถึงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2540) ยังได้กล่าวถึงสิ่งที่แสดงลักษณะของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวว่าจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

(1) การชื่นชมคุณค่าของสมาชิกในครอบครัว และตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกันในครอบครัว ซึ่งคุณสมบัติในข้อนี้เปรียบเสมือนพื้นฐานความอบอุ่น และมั่นคงในครอบครัว

(2) การมีเวลาร่วมกัน ทุกคนในครอบครัวควรได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และควรเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพึงพอใจที่จะเข้าร่วม ไม่ใช่บังคับหรือบังคับ

(3) การมีพันธะต่อความสุข และสวัสดิภาพของคนในครอบครัวร่วมกัน คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องสงสยให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดี โดยที่แต่ละคนจะมานั่งพร้อมหน้าพร้อมตากัน แล้วเล่าให้คนในครอบครัวฟังถึงกิจกรรมของแต่ละคนซึ่งถือว่าเป็นความห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง

(4) การติดต่อสื่อสารกันเป็นอย่างดี มีเวลาพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปอย่างเปิดเผย สมาชิกในครอบครัวต้องเป็นผู้ฟังที่ดี มีความไว้วางใจต่อกันและการนำความขัดแย้งมาพูดคุยกันโดยไม่ปกปิด หรือเก็บไว้ในใจ ซึ่งจะช่วยค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในวิถีทางที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

(5) มีศรัทธาต่อศาสนา มีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันจะทำให้มีสติ ความอดทน มีการให้อภัยต่อผู้อื่น สามารถระงับความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

(6) การมีขีดความสามารถในการจัดการวิกฤติการณ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นการสกัดกั้น และป้องกันปัญหาสังคมได้

5. แนวคิดทฤษฎี PRECEDE-PROCEED Model ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย

แนวคิดของ Green, Krueter (1991) เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุจากหลายปัจจัย (Multiple Factor) ดังนั้นการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมีการดำเนินการหลายๆ ด้านประกอบกัน จะต้องวินิจฉัยถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมนั้นๆ จึงจะสามารถวางแผนแก้ไขปัญหาพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง PRECEDE เป็นกระบวนการของการใช้ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมในการวินิจฉัย และประเมินผลของพฤติกรรมโดยการเริ่มต้นจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Out come) แล้วพิจารณาย้อนกลับไปยังสาเหตุหรือปัจจัยที่นำเข้า (Input) (Green et al., 1980) ต่อมา Green เห็นว่ากรอบแนวคิดนี้ นอกจากจะทำการวินิจฉัยปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและสุขภาพตามแนวคิดของ PRECEDE แล้วยังมีองค์ประกอบทางด้านนโยบาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ การควบคุมและประสานทรัพยากรที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานตามแผนรวมทั้งการประเมินผลจึงเรียกรวมกรอบแนวคิดใหม่นี้เรียกว่า PRECEDE-PROCEED Model

แบบจำลองนี้ประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นระยะของการวินิจฉัยปัญหา (Diagnositic Phase) เรียกว่า PRECEDE (Predisposing Reinforcing and Enabling Constructs in Education/environmental Diagnosis and Evaluation) ส่วนที่ 2 เป็นระยะของการพัฒนาแผนและนำสู่การดำเนินงานและประเมินผล ส่วนนี้เรียกว่า PROCEED (Policy Regulatory and Organization Construct in Education and Environmental Development) (Green, Krueter, 1991) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 9 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การวินิจฉัยทางสังคม (Social Diagnosis) เป็นการวินิจฉัยสภาพปัญหาทางสังคมในกลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งสามารถทำได้โดยการศึกษาความต้องการ และความคาดหวังส่วนบุคคล การศึกษาปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่ประเมินได้จะเป็นเครื่องชี้วัดระดับคุณภาพชีวิตของประชากร

ขั้นที่ 2 การวินิจฉัยทางวิทยาการระบาด (Epidemiological Diagnosis) ขั้นนี้เกี่ยวข้องกับพิจารณาถึงเป้าหมายทางสุขภาพเฉพาะอย่าง ซึ่งจะมีผลต่อเป้าหมายหรือปัญหาทางสังคม โดยอาศัยข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว หรือข้อมูลที่ได้ออกการเก็บรวบรวมขึ้นใหม่ ซึ่งได้แก่ สถิติชีพ ข้อมูลทางการแพทย์ และวิทยาการระบาด แล้วทำการเลือกปัญหาสุขภาพที่ควรได้รับการแก้ไข

ขั้นที่ 3 การวินิจฉัยด้านพฤติกรรม และสิ่งแวดล้อม (Behavioral and Environmental Diagnosis) ประกอบด้วย การกำหนดองค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพที่เลือกในขั้นตอนที่ 2 โดยนำมาวิเคราะห์หาสาเหตุที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นสาเหตุอันเนื่องมาจากพฤติกรรมของบุคคลและสาเหตุที่ไม่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เช่น พันธุกรรม สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยกระบวนการศึกษา จะให้ความสนใจประเด็นที่เป็นสาเหตุเนื่องมาจากพฤติกรรมของบุคคลเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 4 การวินิจฉัยทางการศึกษาและองค์กร (Educational and Organizational Diagnosis) เป็นการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) และปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors)

ขั้นที่ 5 การวินิจฉัยด้านการบริหาร และนโยบาย (Administrative and Policy Diagnosis) ขั้นนี้เกี่ยวข้องกับการประเมินความสามารถและทรัพยากรขององค์กร และด้านการบริหารซึ่งอาจพบว่ามีปัญหาหลายประการที่ขัดขวางการวางแผนดำเนินงาน เช่น ข้อจำกัดของทรัพยากร การขาดนโยบาย ปัญหาด้านเวลาหรือขาดบุคลากร เป็นต้น ดังนั้น ในการวางแผนเพื่อดำเนินงานสุขภาพหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพจะต้องให้ความสำคัญกับขั้นตอนนี้ไม่น้อยกว่าในขั้นตอนอื่นๆ และจะต้องมีการวินิจฉัยและพิจารณาให้ครอบคลุมทุกด้านเหมือนกับการวินิจฉัยหาปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรม

ขั้นที่ 6 การดำเนินงาน (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ ซึ่งอาจจะปรับเปลี่ยนแผนได้ตามความเหมาะสม ส่วนขั้นตอนที่ 7, 8 และ 9 คือ การประเมินผลกระบวนการ (Process Evaluation) การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) และประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) ตามลำดับซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการประเมินผลระดับต่างๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยทั้งนี้จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมิน และดัชนีชี้วัดไว้อย่างชัดเจนแล้ว ซึ่งที่แท้จริงการประเมินผลนั้นเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องและกระทำอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอนของกระบวนการ PRECEDE-PROCEED Model

PRECEDE-PROCEED Model เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังกล่าวซึ่งสำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นการวินิจฉัยทางการศึกษาและองค์กร ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานและก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลหรือในอีกด้านหนึ่งปัจจัยนี้จะเป็นความพอใจของบุคคลซึ่งได้มาจากประสบการณ์ในการเรียนรู้ (Education Experience) ซึ่งความพอใจนี้อาจมีผลทั้งในทางสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรม ปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบของปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม การรับรู้ เป็นต้น

ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) หมายถึง สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลและชุมชน รวมทั้งทักษะที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ได้และสามารถที่จะใช้แหล่งทรัพยากร

เหล่านั้นซึ่งเกี่ยวข้องกับราคา ระยะเวลา ความยากง่าย ของการเข้าถึงบริการ ประสิทธิภาพ และอื่นๆ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

ปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) หมายถึง ผลสะท้อนที่บุคคลจะได้รับหรือคาดว่าจะได้รับจากการแสดงพฤติกรรมนั้น อาจช่วยสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรมสุขภาพได้ มีทั้งสิ่งที่เป็นรางวัล ผลตอบแทน และการลงโทษ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บุคคลจะได้รับจากบุคคลที่มีอิทธิพลต่อตนเอง เช่น ญาติ เพื่อน แพทย์ ผู้บังคับบัญชา เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นต้น

6. พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น มีดังต่อไปนี้

อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก จากการศึกษาของคูเร็กซ์ โกลบัล เซ็กซ์ เซอร์เวย์ (2005) พบว่า สถิติเฉลี่ยของอายุเมื่อเริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอยู่ที่ 17.3 ปี โดยกลุ่มวัยรุ่นอายุ 21-24 ปี เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุเฉลี่ย 17.5 ปี ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นอายุ 16-20 ปี มีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้นเมื่ออายุเฉลี่ย 16.3 ปี สำหรับประเทศไทย ดนอมรัตน์ ประติทธิเมตต์ (2545) พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชายและหญิงระดับอาชีวศึกษา มีประวัติเคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 42.6 และ 11.5 อายุต่ำสุดที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก 9 ปีและ 11 ปี อายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 16.32 ปี และ 17.45 ปี ตามลำดับ ฌฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า วัยรุ่นในสถานศึกษา อายุระหว่าง 15-25 ปี เคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 28.7 อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก 16-19 ปี อายุเฉลี่ยเท่ากับ 16.59 ปี ศิริกุล อิศรานุกรักษ์ (2548) พบว่า อายุเมื่อแรกมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนในภาพรวมเฉลี่ยเท่ากับ 15.5 อายุต่ำสุดเท่ากับ 6 ปี และสูงสุดเท่ากับ 21 ปี และชาญณรงค์ อรรถบุตร (2549) พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเคยมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 17.38 อายุเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอยู่ระหว่าง 10-16 ปี การมีเพศสัมพันธ์เร็วตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น ทำให้วัยรุ่นเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์เนื่องจากเนื้อเยื่อบริเวณอวัยวะเพศของวัยรุ่นมีลักษณะบอบบางยังไม่เจริญเต็มที่มีการฉีกขาดได้ง่าย เมื่อมีเพศสัมพันธ์จะเกิดการเสียดสีจากการสอดใส่อวัยวะเพศทำให้เกิดการระคายเคืองจนเกิดแผล (Niestien & Andreson, 1996) เป็นทางที่ทำให้เกิดการติดเชื้อต่างๆ และไวต่อการติดเชื้อได้ง่ายมากกว่าผู้ใหญ่

การใช้ถุงยางอนามัย จากการศึกษาของ คูเร็กซ์ (2005) พบว่า วัยรุ่นอายุ 16-20 ปี มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันและไม่ได้รู้ประวัติของคู่ก่อน ร้อยละ 47 สำหรับประเทศไทย ศิริกุล อิศรานุกรักษ์ (2548) พบว่า สัดส่วนของการใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียนคิดเป็น ร้อยละ 40 ในครั้งล่าสุดที่มีเพศสัมพันธ์ ใช้ถุงยางอนามัยเพียงร้อยละ 37 และชาญณรงค์ อรรถบุตร (2549) พบว่า การใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ร้อยละ 35.40 ส่วนการใช้ถุงยางอนามัยในเมื่อมีเพศสัมพันธ์ในปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บางครั้ง ร้อยละ 53.10 การใช้ถุงยางอนามัยเป็นวิธีที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพในการป้องกันการตั้งครรภ์และลดความเสี่ยงต่อการโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์ได้ แต่พบว่าวัยรุ่นมักจะมีเพศสัมพันธ์โดยที่ไม่ใช้ถุงยางอนามัยเนื่องจากมีความเชื่อ ทศนคติที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัย

บุคคลที่มีเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาของ จันทนัช ทองศิริ (2539), คารุณี ภูษณสุวรรณศรี (2540), ศรีสุภา โภคา (2541), กาญจนา ปฏิยุทธ (2541), ดนอมรัตน์ ประติทธิเมตต์ (2545), ฌฐพร สายพันธ์ (2546), ศิริกุล

อิสราเอล (2548), ชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549) พบว่า บุคคลที่นักเรียน นักศึกษาส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ด้วยในครั้งแรก คือ คนรักหรือแฟน

สาเหตุสำคัญที่มีเพศสัมพันธ์ พบว่ามีหลายสาเหตุ เช่น จากการศึกษาของ ถนนมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2545), อนุรักษ์ สายพันธ์ (2546) พบว่า สาเหตุสำคัญที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียน นักศึกษา คือ ความรัก ในส่วนของกาญจนา ปฎิยุทธ (2541) พบว่า ต้องการหาประสบการณ์ และชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549) พบว่า เพราะอยากลอง

สถานที่ที่มีเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาของคูเร็กซ์ (2005) พบว่า คนทั่วโลกนิยมมีเพศสัมพันธ์ภายในรถ สูงสุดถึง ร้อยละ 50 สำหรับคนไทยนิยมมีเพศสัมพันธ์ในห้องน้ำร้อยละ 53 และถนนมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2545), อนุรักษ์ สายพันธ์ (2546) พบว่า สถานที่ที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก คือ บ้าน/หอพักตนเอง

จำนวนคู่นอน ในปัจจุบัน คำนิยมที่ผิดๆ และเป็นปัญหาของวัยรุ่น คือ การมี "กิ๊ก" ซึ่งหมายถึงคนที่สนิทสนมในเชิงผู้ชายที่มากกว่าความเป็นเพื่อนธรรมดา แต่ยังไม่ถือว่าเป็นแฟน วัยรุ่น(ที่มีแฟน) ในกรุงเทพมหานคร ประมาณ 2 ใน 7 คน (ร้อยละ 28.1) ประพฤติตนด้วยการมี "กิ๊ก" และคนที่มิ "กิ๊ก" นั้นก็มีพร้อมกันทีเดียวถึง 3 คน (แอบแบค โพล, 2548) และ ชาญณรงค์ อรรคบุตร (2549) พบว่า นักเรียนที่เคยมีเพศสัมพันธ์มีจำนวนคู่นอนมากกว่า 1 คน ร้อยละ 40.74 นอกจากนี้ คูเร็กซ์ (2005) พบว่า คนทั่วโลกมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนมาแล้วเฉลี่ย 9 คน ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นอายุ 16-20 ปี พบว่า มีเพศสัมพันธ์แบบ "วัน ไนท์ สแตนด์" หรือความสัมพันธ์แบบข้ามคืน ร้อยละ 44

ระยะเวลาในการสานความสัมพันธ์ คือ ระยะเวลา นับตั้งรู้จักกันไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ จากรายงานการวิจัยของแอบแบค โพล (2548) พบว่า วัยรุ่นร้อยละ 22.7 ที่ใช้เวลาสานความสัมพันธ์ไปสู่การมีเพศสัมพันธ์โดยใช้เวลาเร็วที่สุดไม่เกิน 1 วัน นับตั้งแต่เริ่มรู้จักกัน (ไม่นับรวมการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ที่ขายบริการทางเพศ)

ประสบการณ์การตั้งครรภ์ การทำแท้ง เมื่อเกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์จากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ส่งผลให้เกิดปัญหาการทำแท้งตามมา จากการศึกษาของ ขวัญชนก ศิริวัฒนกาญจน์ (2541) พบว่า ผู้ที่เคยร่วมเพศ ร้อยละ 29.1 เคยตั้งครรภ์ และในกลุ่มที่เคยตั้งครรภ์ ร้อยละ 65.5 เคยทำแท้ง ถนนมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2545) พบว่า นักศึกษาที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้วมีประวัติการตั้งครรภ์ร้อยละ 26.5 และเคยทำแท้งร้อยละ 95.2 และ อนุรักษ์ สายพันธ์ (2546) พบว่า นักศึกษาที่เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้วเคยตั้งครรภ์ ร้อยละ 16.9 โดยปล่อยให้ตั้งครรภ์ต่อ ร้อยละ 30 ทำแท้งร้อยละ 70

ประสบการณ์การเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาของขวัญชนก ศิริวัฒนกาญจน์ (2541) พบว่า ร้อยละ 25 ของกลุ่มที่เคยร่วมเพศ เคยเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และสุพรรณิ อินตะนัย (2542) พบว่า ในนักเรียนมัธยมปลาย จังหวัดปราจีนบุรี ร้อยละ 8.5 เคยเป็นกามโรค

ความถี่ในการมีเพศสัมพันธ์ จากผลการสำรวจของ คูเร็กซ์ (2005) พบว่า อัตราเฉลี่ยทั่วโลกเพียง 103 ครั้ง/ปี ซึ่งประเทศกรีซครองแชมป์นักรักระดับโลก โดยมีเพศสัมพันธ์สูงถึงปีละ 138 ครั้ง/ปี ขณะที่ประเทศไทยเฉลี่ยปีละ 97 ครั้ง/ปี ส่วนญี่ปุ่นรั้งท้าย อัตราเฉลี่ย 45 ครั้ง/ปี

7. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น มีดังต่อไปนี้

อายุ เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล เนื่องจากอายุมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ในอดีต ที่จะส่งผลถึงการมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากผลการศึกษาของ Newman & Zimmerman (2000) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ คือ วัยรุ่นชายกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ต่ำมีอายุน้อยกว่าวัยรุ่นชายกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์สูง การศึกษาในประเทศไทย คาร์ณี ภูวนสุวรรณศรี (2540) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขวัญชนก ศินิวัฒน์กาญจน์ (2541) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการร่วมเพศของเยาวชนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 และวรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ (2546) พบว่า อายุมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานของวัยรุ่น (Odds Ratio=1.3970)

เพศ ในสังคมไทยยังให้ค่านิยม ยกย่องความเป็นชายชาตรีว่าต้องมีประสบการณ์ทางเพศเป็นเลิศ ในขณะที่ยักยอกค่านิยมในสังคมกลับกำหนดบทบาททางเพศของผู้หญิงไว้ตรงกันข้ามกับผู้ชายว่า สตรีจะต้องไม่ข้องแวะเรื่องเพศ ดังนั้นจึงส่งผลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน จากการศึกษาของ ฉันทนันท์ วิชัยรัมย์ (2545) พบว่า นักเรียนชาย และหญิง มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 โดยนักเรียนชายมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์มากกว่านักเรียนหญิง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คาร์ณี ภูวนสุวรรณศรี (2540) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และอนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ฉันทพร สายพันธ์ (2546) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับชั้นการศึกษา การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น เพราะจะมีผลในการพัฒนาความรู้ความสามารถต่างๆ และพบเห็นอยู่เสมอว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ มักถูกเอาเปรียบได้ง่าย ดังนั้นระดับการศึกษาจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับความรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และมีผลต่อความคิด ความเชื่อของแต่ละบุคคล ตลอดจนพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป (อนงค์ ชีระพันธ์, 2544) ดังเช่นผลการศึกษาของ Felton et al. (2002) พบว่า ทั้งวัยรุ่นหญิงผิวขาวและผิวดำที่เรียนอยู่ในระดับที่น้อยกว่ามีโอกาสเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์มากกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าถึง 3 เท่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฉันทพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ระดับชั้นปีของนักศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเคยมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value<0.001)

ศาสนา ในแต่ละสังคมจะมีศาสนาเป็นสถาบันให้การอบรมสั่งสอนสมาชิกของสังคมให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ละวางความชั่ว นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ปลูกฝังความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องให้แก่สมาชิกในสังคมอีกด้วย แม้แต่ในเรื่องเพศหลายศาสนาได้กำหนดเป็นข้อห้ามการปฏิบัติในเรื่องเพศสัมพันธ์อย่างเสรี โดยปลูกฝังความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม หรือเป็นบาป จึงทำให้บุคคลมีความละอายใจเกรงกลัวต่อบาปและรู้สึกผิดถ้าจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนที่จะได้รับการยอมรับจากสังคมด้วยการแต่งงานที่ถูกต้อง

ตามชนบทรธรรมนิยมประเพณีก่อน จากการศึกษาของคาร์ณี ภูษณสุวรรณศรี (2540) พบว่า ความเคร่งในหลักพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษาของกรรณภา ไชยประสิทธิ์ (2548) พบว่า พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นมุสลิมระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับเหมาะสมมาก การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นมุสลิมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ($r = 0.33, p < 0.01$)

ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ เป็นการแสดงถึงความรู้สึกลงและปฏิริยาความพร้อมของบุคคลนั้นที่จะปฏิบัติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับคนเราทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จากการศึกษาของ จุฬารัตน์ หัวหาญ (2539), ทวีวรรณ ขาติเครือ (2541) พบว่า ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.001 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ รุ่งรัตน์ ศรีสุริยเวศน์ & พรณภา หอมสินธุ์ (2541) พบว่า ทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 และประพจน์ บุญมี (2544) พบว่า ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชายในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 ($r=0.321$) นอกจากนี้ ฉันทพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ผู้ที่มีทัศนคติที่เหมาะสมต่อการมีเพศสัมพันธ์ต่ำจะมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่เหมาะสมต่อการมีเพศสัมพันธ์สูง 3.3 เท่า (95% CI 2.0 ถึง 5.4)

การรับรู้ผลจากการมีเพศสัมพันธ์ เป็นการรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ ปัญหาทางสังคม และจิตใจ จากการศึกษาของ อมรรัตน์ ภูคาบขาว (2539) พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พวงพันธ์ จันทร์ตรี (2539) พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคเอดส์มีความสัมพันธ์กับค่านิยมการรักษาพรหมจารี และคาร์ณี สุวรรณศรี (2540) พบว่า การรับรู้ผลของการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของนักศึกษาผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05

การรับรู้ความรุนแรงของโรคเอดส์ เป็นการรับรู้ถึงอันตรายที่อาจถึงขั้นคุกคามต่อชีวิต เกิดความพิการ หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ยังรวมถึงความกลัวต่อการคุกคามของโรคนั้น จากผลการศึกษาของ จารุรัตน์ เขียมประชนารากร (2537) พบว่า การรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงของโรคเอดส์มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส โดยนักเรียนอาชีวศึกษาชายที่มีการรับรู้เกี่ยวกับความรุนแรงของโรคเอดส์ในระดับสูงจะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศน้อย

ลักษณะการพักอาศัย เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิตที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ซึ่งพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมมักพบในวัยรุ่นชายหญิงที่มาจากครอบครัวฐานะทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจต่ำ อาศัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นชุมชนแออัดหรือผู้มาจากชนบทย้ายเข้ามาอาศัยในเขตเมืองใหญ่ ขาดพ่อแม่เป็นที่พึ่งทางใจ และผู้ใหญ่ที่ควรเกรงใจ เช่น การอยู่หอพักกับญาติเช่าห้องอยู่รวมกันหญิงชายภายในบริเวณหอพักเดียวกัน (สุภา มาลากุล ณ อุชยา 2529, อ้างถึงใน คาร์ณี ภูษณสุวรรณศรี, 2540) ดังเช่น การศึกษาของคาร์ณี ภูษณสุวรรณศรี (2540) พบว่า ลักษณะที่พักอาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมี

เพศสัมพันธ์ก่อนสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 สอดคล้องกับผลการศึกษาของประพจน์ บุญมี (2544) พบว่า ลักษณะการพักอาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01 และฉัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ลักษณะที่พักอาศัยมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) โดยพบว่า ผู้ที่พักอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเพื่อนมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์มากกว่าผู้ที่พักอยู่กับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง 3.3 เท่า (95% CI : 1.8 ถึง 5.8) นอกจากนี้ วรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ พบว่า ลักษณะที่พักอาศัยมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่า ลักษณะที่พักอาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ค่าใช้จ่ายที่ได้รับ เป็นปัจจัยที่บ่งชี้สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในด้านการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล การที่วัยรุ่นมีรายได้มากพออาจทำให้วัยรุ่นนารายได้ไปใช้ในทางฟุ่มเฟือยหรือมีการใช้จ่ายในทางที่ผิด เช่น การใช้สารเสพติด การเที่ยวสถานเริงรมย์ แหล่งบันเทิง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นได้ จากการศึกษาของจุฬารัตน์ ห้าวหาญ (2539) พบว่า รายได้ที่ได้รับต่อเดือนมีความสัมพันธ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 สอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีวรรณ ซาสีเครือ (2541) พบว่า รายได้ที่ได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.01 และคารุณี ภูชนสุวรรณศรี (2540) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 นอกจากนี้อนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่า ค่าใช้จ่ายที่ได้รับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และฉัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ความเพียงพอของเงินที่ได้รับในแต่ละเดือนมีความสัมพันธ์กับการเคยมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = 0.002$) แต่จากผลการศึกษาของ ขวัญชนก ศิริวัฒนกาญจน์ (2541), พรนภา หอมสินธุ์ (2541) พบว่า รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ความสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในชีวิตเด็ก เป็นหน่วยสังคมแห่งแรก เป็นสถานที่ที่จะหล่อหลอม ปลูกฝังจิตสำนึก ความดี ความซื่อ ความผิด ความถูก ความผิดดี หรือสามัญสำนึกที่ฝังฝัง ซึ่งล้วนแต่ถูกจุลประกายมาจากครอบครัวการเลี้ยงดูของพ่อแม่ วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังอยู่ในช่วงของการปรับตัวในทุกด้านๆ ถ้าขาดความรัก ความเข้าใจจากครอบครัว จะทำให้เด็กต้องแสวงหาความสุขนอกบ้าน จากการศึกษาของ กุหลาบ รัตนสังฆธรรมและคณะ (2540) พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมทางเพศและยาเสพติดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา สอดคล้องกับการผลการศึกษาของ อนงค์ ชีระพันธ์ (2544) พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การอบรมสั่งสอนเรื่องเพศในครอบครัว วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กเริ่มมีความรู้สึกลงทางเพศ เริ่มสนใจเพศตรงข้ามทำให้เด็กต้องการความรู้คำแนะนำในเรื่องการปรับตัวทางเพศที่เหมาะสม (สุชา จันทร์อม, 2536) และปัจจัยประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ และพฤติกรรมในเรื่องเพศของมนุษย์ (วันทนี วาติเกสิน, 2526) ดังนั้นวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมสั่งสอนในเรื่องเพศจากบิดา มารดา โอกาสที่จะได้รับการปลูกฝังและขัดเกลาพฤติกรรมทางเพศให้ไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมย่อมมีโอกาสมากกว่าดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ พวงพรรณ จันทร์ตรี (2539) พบว่า การสั่งสอนในเรื่องเพศจากบิดามารดามีความสัมพันธ์กับค่านิยมของการรักษา

พรหมจารีของสตรีโสด ที่กำลังศึกษาอยู่ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของ อนงค์ ชีระพันธุ์ (2544) พบว่า การอบรมสั่งสอนในเรื่องเพศในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สถานภาพสมรสของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง อาจมีผลต่อการอบรมเลี้ยงดู และการให้ความเอาใจใส่ทุกๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม จากรายงานผลการศึกษาหลายเรื่อง เช่น การศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์และใช้วิธีคุมกำเนิด พบว่า วัยรุ่นหญิงที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีแนวโน้มที่จะใช้เวลากการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของวัยรุ่นได้ และเมื่อมีเพศสัมพันธ์แล้วก็มีแนวโน้มที่จะใช้วิธีคุมกำเนิดสูง (Cooksey et al., 1996) สำหรับการศึกษาในประเทศไทย จากการศึกษาของ ขวัญชนก ศิริกาญจน์ (2541) พบว่า สถานภาพสมรสของบิดา มารดา มีความสัมพันธ์กับการร่วมเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรุษา จันทรวีร (2544) พบว่า วัยรุ่นที่มีพ่อแม่ที่ครอบครัวหย่าร้างแยกกันอยู่มีพฤติกรรมทางเพศมากที่สุดร้อยละ 71.4 แต่จากผลการศึกษาของ จุฬารัตน์ ห้าวหาญ (2539) พบว่า สถานภาพสมรสของบิดา มารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.001

พฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มเพื่อนสนิท เพื่อนเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างค่านิยม ลักษณะนิสัย ตลอดจนพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นเป็นอย่างมากเพราะเหตุผลว่าธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความผูกพันและต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ซึ่งจากการศึกษาของ จุฬารัตน์ ห้าวหาญ (2539) พบว่า การมีเพื่อนสนิทที่เคยมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.001 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขวัญชนก ศิริวิวัฒนกาญจน์ (2541) พบว่าการมีเพื่อนสนิทที่เคยร่วมเพศมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทวีวรรณ ชาลีเครือ (2541) พบว่า เพื่อนสนิทที่มีเพศสัมพันธ์กับคนรักมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.01 อนงค์ ชีระพันธุ์ พบว่า ลักษณะเพื่อนที่คบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ฉัฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า ลักษณะของกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 และวรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ (2546) พบว่า พฤติกรรมเสี่ยงของเพื่อนสนิทมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่ไม่เหมาะสม ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนา ร่างกาย และจิตใจของเด็ก ดังนั้นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่ให้ความเป็นอิสระแก่วัยรุ่นที่แตกต่างกันย่อมมีผลต่อพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ ดังเช่น การศึกษาของ ดารุณี ภูษณสุวรรณศรี (2540) ที่พบว่า ความเป็นอิสระในการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของนักศึกษาผู้ใหญ่ และจากการศึกษาของ อนงค์ ชีระพันธุ์ (2544) พบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่ไม่เหมาะสมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และการใช้สิ่งเสพติด พฤติกรรมการรับสิ่งกระตุ้นให้เกิดความสนใจในเรื่องเพศสัมพันธ์และก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศ สิ่งกระตุ้นเหล่านี้รวมถึงสิ่งกระตุ้นที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ การใช้สารเสพติด และการเที่ยวสถานเริงรมย์ จากการศึกษาของ Fergusson & Lynskey (1996) พบว่า การดื่มสุรามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น และ

การค้ำสุรากระตุ้นให้มีเพศสัมพันธ์และมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ใช้วิธีป้องกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Newman & Zimmerman (2000) พบว่า เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อ โรคเอดส์สูงมีพฤติกรรมค้ำสุรา และใช้สารเสพติดขณะมีเพศสัมพันธ์ และ Derege et al. (2005) พบว่า การค้ำเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ วัยรุ่นที่ค้ำเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นประจำทุกวันจะมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกันมากกว่าผู้ไม่ค้ำ 3.05 เท่า (95%CI 2.38, 3.91) และการใช้สารเสพติดชนิดอื่นๆ วัยรุ่นที่ใช้สารเสพติดชนิดอื่นๆ จะมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรมากกว่าผู้ที่ไม่ใช้ 2.54 เท่า (95%CI 1.84, 3.51) ส่วนการศึกษาในประเทศไทย การศึกษาของ จุฬารัตน์ หัวหาญ (2539) พบว่า การค้ำสุรา และการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.001 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คารุณี ภูษณสุวรรณศรี พบว่า การใช้สิ่งเสพติดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเที่ยวสถานเริงรมย์ แหล่งสถานเริงรมย์หรือสถานบริการทั้งหลาย เช่น บาร์ ไนต์คลับ คาราโอเกะ คอฟฟี่ชอป ทั้งหลายนอกจากจะเป็นแหล่งปลูกเร้าอารมณ์ทางเพศแล้ว ยังเป็นแหล่งที่อาจซ่อนเร้นหรือแอบแฝงบริการทางเพศอยู่ด้วย ที่จะส่งเสริมให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ จารุรัตน์ เจียมประชาชนารกร (2537) พบว่า การเที่ยวคลับบาร์ สถานอาบอบนวด หรือสถานเริงรมย์อื่นๆ ของนักเรียนอาชีวศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฬารัตน์ หัวหาญ (2539) พบว่า การไปเที่ยวคลับ บาร์ หรือสถานเริงรมย์อื่นๆ มีความสัมพันธ์ต่อการมีเพศสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.001 คารุณี ภูษณสุวรรณศรี (2540) พบว่า การเที่ยวสถานเริงรมย์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และอรอุษา จันทร์วิรุช (2544) พบว่า การเข้าถึงสถานเริงรมย์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฐพร สายพันธ์ (2546) พบว่า การเที่ยวสถานเริงรมย์ มีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง จะมีผลต่อศักยภาพของการพูดคุยสื่อสารเกี่ยวกับพฤติกรรม การมีเพศสัมพันธ์และการใช้วิธีคุมกำเนิดกับบุตร การสื่อสารที่มีศักยภาพย่อมส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ปลอดภัย จากผลการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านศาสนาต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์และการใช้วิธีคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิง ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ระดับการศึกษาของมารดามีความสัมพันธ์การใช้วิธีคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิง นั่นคือเมื่อมารดามีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นแนวโน้มของการใช้วิธีคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิงจะสูงขึ้น (Brewster et al., 1998) และผลการศึกษาปัจจัยเอื้อต่อพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์และการใช้วิธีคุมกำเนิดของวัยรุ่นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน พบว่า ระดับการศึกษาของมารดามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น คือ เมื่อมารดามีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์เมื่ออายุมากขึ้น หรือวิธีคุมกำเนิดเมื่อเพศสัมพันธ์ (Cooksey et al., 1996) นอกจากนี้ Baumer & South (2001) ได้ศึกษาผลกระทบของชุมชนต่อการมีเพศสัมพันธ์ของเยาวชน พบว่า ระดับการศึกษาของบิดา มารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกและความสัมพันธ์ทางลบกับจำนวนคู่นอนนั่นคือ เมื่อบิดา มารดา มีการศึกษาระดับต่ำเยาวชนมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเร็วขึ้นและมีจำนวนคู่นอนมากขึ้น

การรับสิ่งกระตุ้นทางเพศจากสื่อต่างๆ ปัจจุบันเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลข่าวสารนับวันยิ่งจะมีอิทธิพลต่อความคิด ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลมากขึ้น ซึ่งรวมทั้ง

ข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหาทางเพศไปในทางที่ยั่ว โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังมีความสนใจในเรื่องเพศมากขึ้น เมื่อได้รับการเรียนรู้ด้วยสื่อต่างๆ ในเรื่องเพศก็จะมีการลอกเลียนแบบพฤติกรรมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก การศึกษาของ คูเร็กซ์ (2005) พบว่า คนไทยครองแชมป์นิยมใช้หนังสือโป๊เพื่อเสริมสร้างความสุขทางเพศมากที่สุด ถึงร้อยละ 62 (ทั่วโลก ร้อยละ 41) สำหรับประเทศไทย คาร์นี ภูณสุวรรณศรี (2540), อนุรักษ์ สายพันธ์ (2546) พบว่า การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนในเรื่องเพศมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ของ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ขวัญชนก ศิริวัฒนกาญจน์ (2541), ทวีวรรณ ชาลีเครือ (2541) พบว่า การอ่านหนังสือปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ การดูทีวี วิดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศมีความสัมพันธ์กับการร่วมเพศของเยาวชนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และวรรณวิมล สุรินทร์ศักดิ์ (2546) พบว่า การรับสิ่งกระตุ้นทางเพศมีอิทธิพลต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการ แต่งงานของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การนัดและอยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้าม การนัดเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่เปิดโอกาสให้กลุ่มเพื่อน หรือเพื่อ ต่างเพศได้มีโอกาสเข้ามาทำกิจกรรมมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน โดยไม่มีสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้การมี นัดจะมีระหว่างผู้ชายและหญิงแล้วยังรวมไปถึงการนัดพบระหว่างกลุ่มเพื่อนเพื่อร่วมกิจกรรมกันทางสังคมแบบ เป็นกลุ่มเฉพาะของตัวเองเท่านั้น (Dacey & Kenney, 1997) ในปัจจุบันการนัดและอยู่ด้วยกันสองต่อสองภายใต้ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในบางครั้งวัยรุ่นมีการตัดสินใจที่ผิดพลาด ก็เพราะมีอารมณ์มาเบียดบัง เคลิบเคลิ้มกับ บรรยากาศที่เร้าความรู้สึกทางเพศ ทำให้นำไปสู่พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ได้ จากการศึกษาของ คาร์นี ภูณสุวรรณศรี (2540) พบว่า การมีนัดและอยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้ามมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมี เพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของนักศึกษาผู้ใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า 0.05 และสอดคล้องกับผล การศึกษาของ อนุรักษ์ สายพันธ์ (2546) พบว่า การนัดและอยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้ามมีความสัมพันธ์กับการมี เพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่นัดหรืออยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้ามสูงจะมีโอกาสมี เพศสัมพันธ์มากกว่าผู้ที่นัดหรืออยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้ามต่ำ 10.3 เท่า (95% CI 3.9 ถึง 10.3)

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่มีความสัมพันธ์กับการมี เพศสัมพันธ์ ทั้งด้านตัวนักเรียนเอง สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถานที่ ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำแนวคิดทฤษฎี PRECEDE-PROCEED Model ที่พัฒนาโดย Green, Lawrence W. & Kreuter, Marshall W. เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุจากหลายปัจจัย โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ขั้นที่ 4 ซึ่งเป็น การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม มาเป็น กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ คือ

ปัจจัยนำ ได้แก่ ทศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ การรับรู้ผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ และการรับรู้ความ รุนแรงของโรคเอดส์

ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ ลักษณะการพักอาศัยขณะเรียนในปัจจุบัน การมีนัดและอยู่ตามลำพังกับเพศตรงข้าม การดื่ม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การใช้สิ่งเสพติด และการเที่ยวสถานเริงรมย์

ปัจจัยเสริม ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมในครอบครัว พฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มเพื่อนสนิท และการรับสิ่งกระตุ้นทางเพศจากสื่อ

8. กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

